

KESEDARAN KOMUNITI TERHADAP PENYALAHGUNAAN DADAH DI SABAH: PEMBERDAYAAN KOMUNITI *COMMUNITY AWARENESS ON DRUG ABUSE IN SABAH: COMMUNITY EMPOWERMENT*

PUTERI HAYATI MEGAT AHMAD
*NURUL HUDANI MD NAWI
HABIBIE IBRAHIM
NORZIHAN AYUB
AZREEL AZIM ABDUL ALIM

*Psychology Industry and Organization, Faculty of Psychology and Education
Universiti Malaysia Sabah, Jalan UMS, 88400 Kota Kinabalu, Sabah*

*Corresponding author: *nurul@ums.edu.my*

Tarikh dihantar: 13/8/2021 / Tarikh diterima: 1/11/2021 / Tarikh Terbit: 22/12/2022

DOI: <https://doi.org/10.51200/ejk.v28i1.2853>

ABSTRAK *Community Empowerment* adalah salah satu strategi utama Kempen Perangi Dadah Habis-Habisan oleh Agensi Antidadah Kebangsaan (AADK). Ia adalah satu agenda untuk merekayasa komuniti bertujuan memberi kesedaran tentang tanggungjawab komuniti dalam membanteras penyalahgunaan dadah. Kajian ini bertujuan untuk meneroka kesedaran komuniti terhadap bahaya penyalahgunaan dadah di negeri Sabah. Pendekatan kualitatif menggunakan temu-bual semi berstruktur dan kajian kes telah digunakan sebagai kaedah kajian. Seramai 35 peserta dari komuniti Sabah (N=35) telah terlibat. Dalam kajian ini, kesedaran komuniti diukur melalui empat dimensi, iaitu pengetahuan komuniti, suasana komuniti, kepimpinan dan penilaian keberkesanan program. Dapatan kajian menunjukkan ahli komuniti mempunyai kesedaran tinggi mengenai bahaya penyalahgunaan dadah, kesedaran tinggi tentang peranan komuniti dalam pencegahan dan kesedaran tinggi untuk terlibat secara aktif dalam membanteras penyalahgunaan dadah dalam komuniti mereka. Kajian ini selanjutnya menyarankan agar penambahbaikan secara berterusan terhadap pelbagai bentuk program pencegahan penyalahgunaan dadah sedia ada dijalankan dalam komuniti di Malaysia terutamanya di Sabah.

Kata kunci: Memperkasakan komuniti, kesedaran komuniti, penyalahgunaan dadah.

ABSTRACT *Community Empowerment is one of the main strategies of Agensi Antidadah Kebangsaan (AADK)'s Perangi Dadah Habis-Habisan Campaign. It is an agenda to empower communities to create awareness about community responsibilities in combating drug abuse. The study aims to explore the community awareness pertaining to the dangers of drug abuse in Sabah. Qualitative approaches using semi-structured interviews and case study have been used as method of the study. A total of 35 from Sabah (N=35) participants were involved. In this study, community awareness is measured through four dimensions; community knowledge, community atmosphere, leadership and evaluation of program effectiveness. The findings showed that community members have high awareness about the dangers of drug abuse, awareness of community's roles in the prevention and active involvement in preventing the drug abuse in their community. This study further endorses that improving existing community for drug abuse highly recommended in Malaysia.*

Keywords: *Community empowerment, community awareness, drug abuse.*

PENGENALAN

Pemberdayaupaya komuniti adalah satu cabang dari Strategi Perangi Dadah Habis-Habisan yang dilancarkan oleh YAB Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid Hamidi sempena sambutan Hari Antidadah Kebangsaan 2016 yang lalu. Strategi ini terhasil berikutan peningkatan jumlah penagih berdaftar pada tahun 2015 iaitu seramai 26, 668 orang dengan 76.1 peratus merupakan penagih baharu dan sebanyak 23.9 peratus adalah merupakan penagih berulang, manakala 73.4 peratus daripadanya merupakan mereka yang terdiri daripada golongan yang berumur 18 hingga 39 tahun (*Majalah AADK*, 2016).

Pengupayaan komuniti bukanlah satu konsep yang baharu. Cuma penggunaannya hanya diberikan perhatian sejak tahun 1990 an (Gibbon *et al.*, 2002). Sebenarnya, konsep ini mula digunakan dalam bidang psikologi komuniti apabila sekumpulan ahli psikologi di bawah Persatuan Psikologi Amerika berpandangan bahawa sesebuah komuniti itu mempunyai potensi atau keupayaan tersendiri dalam menangani isu-isu yang berlaku di peringkat komuniti (Hawe *et al.*, 1998).

Berdasarkan pandangan tersebut, maka wujud konsep “kecekapan komuniti” (*community competence*) yang menjadi asas kepada kemunculan konsep pengupayaan komuniti. Konsep pengupayaan komuniti semakin meluas digunakan dan konsep dijadikan sebahagian daripada polisi dan program berkaitan kebajikan komuniti, pendidikan, kesedaran alam sekitar dan pembangunan kesihatan (Hounslow, 2002).

Terdapat pelbagai definisi pengupayaan komuniti yang dikemukakan oleh ahli sarjana berdasarkan tujuan dan konteks penggunaan. Konsep ini juga diberi tafsiran yang berbeza dalam kalangan ahli akademik, pihak industri dan mereka yang terlibat dalam membuat keputusan (Liou, 2004). Secara umumnya keupayaan komuniti itu merujuk kepada kemampuan dan kekuatan komuniti untuk melaksanakan sesuatu yang mempunyai kaitan dengan komuniti. “Pengupayaan” pula merupakan perihal membangunkan keupayaan atau kemampuan ahli-ahli komuniti untuk tujuan tertentu. Dari perspektif akademik, terdapat beberapa definisi sering kali dirujuk dan dijadikan panduan dalam membina kefahaman tentang konsep ini. Umpamanya, Balint (2006) memberi definisi keupayaan komuniti sebagai tahap kecekapan, kemampuan dan kemahiran yang diperlukan untuk mencapai matlamat yang tertentu. Smith *et al.* (2001) pula merujuk keupayaan komuniti kepada tahap kemampuan komuniti untuk membangunkan dan melaksanakan program atau aktiviti bagi tujuan kemakmuran dan kesejahteraan komuniti setempat. Hounslow (2002) pula mengatakan keupayaan komuniti sebagai kemampuan ahli komuniti untuk bergerak secara kolektif dalam mengurus hal ehwal komuniti ke arah perubahan yang positif.

Pertubuhan Kesihatan Dunia (WHO) dalam penerbitannya sempena 7th *Global Conference on Health Promotion* mendefinisikan *community empowerment* sebagai satu proses membolehkan dan mengupayakan komuniti untuk meningkatkan kawalan ke atas kehidupan mereka. Ia dianggap sebagai satu proses kerana melibatkan usaha pembangunan keupayaan (*capacity building*), pembangunan kecekapan dan kemahiran dan kesedaran kritikal terhadap isu-isu yang berlaku dalam komuniti. Terdapat dua konstruk penting yang perlu dihuraikan dalam konsep pemberdayaupaya komuniti (*community empowerment*), iaitu komuniti (*community*) dan pemberdayaupaya (*empowerment*), sebelum konsep ini sendiri dapat didefinisikan dengan jelas

dan tepat. Selain itu, pemberdayaan (*empowerment*) merujuk kepada keupayaan seseorang mendapatkan kefahaman dan kawalan ke atas kuasa personal, sosial, ekonomi dan politik bagi membolehkannya mengambil tindakan meningkatkan situasi kehidupan yang dihadapi. Minkler (2005), menyatakan bahawa pemberdayaan adalah satu proses di mana individu atau komuniti menjadi berupaya untuk bertindak secara berkesan bagi mengubah kehidupan dan persekitaran mereka yang berkait rapat dengan peningkatan aset (seperti pengetahuan dan kemahiran) dan kapasiti untuk memperoleh akses, sekutu, jalinan kerjasama dan suara dalam usaha mendapatkan kawalan.

Tosun memberi definisi penglibatan komuniti sebagai “satu bentuk tindakan sukarela yang melaluinya individu mengambil peluang dan memikul tanggungjawab kemasyarakatan” (Tosun, 2000:614). Penglibatan komuniti adalah satu proses di mana masyarakat bekerjasama dengan penggerak pembangunan dan melibatkan diri dalam usaha pembangunan yang akhirnya akan memberi kesan terhadap keadaan dan taraf hidup mereka sendiri. Menurut Tosun (2000), penglibatan komuniti memastikan bahawa keperluan dan aspirasi komuniti tersebut tidak diabaikan dan hasilnya ialah ahli komuniti itu akan mendapat didikan dan seterusnya diperkasakan.

Ia dipengaruhi antaranya oleh kesedaran komuniti mengenai masalah yang berlaku, kebolehdapatan sumber yang diperlukan, pelan untuk mengatasinya dan posisi kepimpinan dalam mengambil tindakan. Kesediaan komuniti ialah satu tahap di mana sesebuah komuniti itu mahu dan bersedia untuk mengambil tindakan terhadap sesuatu isu (*Tri- Ethnic Center for Prevention Research, 2014*). Komuniti seperti juga individu, berada dalam tahap kesediaan yang berbeza apabila menangani isu yang berlaku dalam komuniti. Ia boleh meningkat dan juga menurun bergantung kepada kepelbagaian isu, intensiti dan kesesuaian usaha-usaha komuniti, dan faktor luaran seperti insiden-insiden yang mencetuskan perhatian dan tindakan ahli komuniti.

LATAR BELAKANG KAJIAN

Penyalahgunaan dadah bukanlah perkara asing lagi di Malaysia. Di Malaysia, AADK dan agensi-agensi luar telah banyak berusaha untuk mencegah penyalahgunaan dadah. Sejak tahun 2011, AADK telah mula memberi fokus kepada strategi berasaskan komuniti untuk membanteras dadah. Pelbagai usaha dan aktiviti telah dijalankan secara giat bagi memastikan isu penyalahgunaan dadah dapat dibendung dalam sesebuah komuniti. *Majalah Maklumat Dadah* 2016 yang dikeluarkan oleh AADK Malaysia menunjukkan bahawa terdapat peningkatan penagihan dadah baru di Malaysia iaitu seramai 22,923 orang berbanding tahun 2015 iaitu seramai 20,289 orang. Di negeri Sabah pula dapat dilihat peningkatan penagih baharu dan berulang, iaitu sebanyak 3.37 peratus dari tahun 2015 menjadikan jumlah penagih di negeri Sabah seramai 1044 orang. Jumlah penagih dadah di negeri lain misalnya di negeri Sarawak dilihat terdapat sedikit penurunan sebanyak 1.73 peratus dari tahun 2015 menjadikan penagih di Sarawak kini adalah seramai 534 orang. Namun ia bukanlah petanda bahawa keadaan itu tidak membimbangkan kerana risiko penagihan ada dimana sahaja pada zaman kini. Oleh itu, sokongan komuniti setempat dalam membantu proses pemulihan mereka amat diperlukan.

Oleh itu, kajian ini dilakukan adalah bertujuan untuk melihat pemberdayaupaya komuniti (*Community Empowerment*) mengenai kesedaran komuniti berkaitan bahaya penyalahgunaan dadah di Sabah. Dalam kajian ini, kesedaran komuniti merujuk kepada pengetahuan komuniti mengenai penyalahgunaan dadah di tempat mereka, sumber dan usaha komuniti dalam melibatkan diri dalam program berkaitan penyalahgunaan dadah ini.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini secara dasarnya menggunakan kaedah pendekatan kualitatif. Kaedah pendekatan kualitatif menggunakan temu bual semi berstruktur diguna pakai yang mana ia bertujuan untuk untuk mendapatkan maklumat dengan lebih mendalam mengenai corak atau hubungan antara penglibatan komuniti dengan kesedaran komuniti dalam penyalahgunaan dadah di Sabah. Soalan-soalan dalam temu bual semi berstruktur ini telah ditentukan dahulu oleh pengkaji tetapi jawapan kepada soalan-soalan tersebut adalah terbuka dan boleh dikembangkan mengikut budi bicara penemu bual dan peserta.

Kaedah reka bentuk kajian kes pula akan diguna pakai dalam kajian ini. Kajian kes kualitatif ini dijalankan adalah kerana pengkaji ingin meneroka, membuat interpretasi dan mendapat pemahaman yang mendalam tentang sesuatu kes, bukan untuk mengkaji sesuatu hipotesis (Othman, 2017). Kajian yang dijalankan ini diharap akan dapat memberi kefahaman yang lebih jelas kepada pengkaji tentang tahap kesedaran komuniti di Sabah dan Sarawak dalam penyalahgunaan dadah.

Terdapat lima prosedur dalam menjalankan kajian Othman (2017), iaitu pada fasa pertama ialah perbincangan mengenai pembinaan reka bentuk soalan untuk diberi kepada peserta oleh penyelidik. Perbincangan pembinaan reka bentuk soalan dalam kajian ini terdiri daripada orang yang pakar, berpengalaman dan mempunyai pengetahuan mengenai masalah penyalahgunaan dadah iaitu:

- i. Empat orang pensyarah Fakulti Psikologi Pendidikan.
- ii. Lima Orang Pegawai daripada Agensi Antidadah Kebangsaan (AADK) yang terdiri daripada seorang Timbalan Pengarah Cawangan Pencegahan AADK Negeri Sabah dan empat orang lagi pegawai AADK yang sedang mengambil Kursus Psikologi Kaunseling dalam Penyalahgunaan Dadah di UMS.
- iii. Seorang pelajar sedang mengambil Kursus Psikologi Kaunseling dalam Penyalahgunaan Dadah di UMS.

Pada fasa kedua, soalan yang telah siap dibina diberi untuk dikaji bagi mengetahui adakah ia mudah difahami dan bersesuaian dengan matlamat yang ingin dicapai. Peserta yang terlibat dalam menjawab draf soalan ini terdiri daripada masyarakat dan pelajar di sekitar Kota Kinabalu. Kemudian, pada fasa ketiga sesi temu bual dengan peserta (sampel) mengenai kesedaran mereka mengenai penyalahgunaan dadah yang mana soalan adalah merangkumi (kesan penyalahgunaan dadah, usaha yang dijalankan, sumber yang boleh didapati, ciri penagih dadah yang boleh dikenal pasti, halangan yang wujud dalam usaha membanteras dadah) di Sabah. Pada fasa keempat hasil dapatan dianalisis secara menyeluruh untuk melihat apa yang diperolehi melalui kajian kes yang dijalankan di Sabah terhadap tahap kesedaran mereka dalam masalah penyalahgunaan dadah. Dan pada fasa terakhir hasil dapatan dijana dan dibuat satu kesimpulan.

Pemilihan tempat kajian ini pula adalah secara sistematik yang diperoleh daripada senarai kawasan yang mana setiap kawasan telah menjalankan keseluruhan program pencegahan iaitu Kempen Perangi Dadah Habis-habisan pada fasa 3. Data ini diperolehi daripada pegawai AADK. Lokasi yang terlibat di negeri Sabah iaitu adalah di daerah Tawau dan Sandakan, manakala subjek yang akan digunakan dalam kajian ini terdiri daripada pemimpin dan komuniti setempat iaitu di negeri Sabah. Bilangan sampel adalah seramai 35 orang peserta yang mana akan diambil secara rawak. Pemilihan saiz sampel adalah berdasarkan analisis data yang mana berterusan sehingga sampai ke satu tahap di mana tidak ditemui maklumat yang baharu atau maklumat yang diperoleh sudah bertindan dengan maklumat yang diperoleh sebelumnya. Ia dipanggil sebagai titik ketepuan (Glaser & Straus, 1967; Guba, 1978).

HASIL KAJIAN

DATA DEMOGRAFI SUBJEK

Berdasarkan Jadual 1 menunjukkan data demografi bagi negeri Sabah. Dalam kajian ini, peserta kajian seramai 35 orang peserta di negeri Sabah (20 lelaki dan 25 perempuan). Kategori dalam kategori 41 - 60 yang dilaporkan paling tinggi iaitu seramai 16 orang. Bagi kategori bangsa di negeri Sabah, seramai 22 peserta berada dalam kategori bumiputeri lain (seperti Bugis, Tidung, Dusun, Iban).

Semua peserta dalam kajian ini beragama Islam. Kategori peserta yang bekerja sendiri/tidak bekerja adalah bilangan tertinggi untuk kedua-dua negeri Sabah (25 orang). Bekerja sendiri (misalnya, peserta yang tidak mempunyai pekerjaan yang tetap dan membuat kerja-kerja kampung seperti menjual besi buruk, mengambil upah menjaga bayi dan mengambil upah untuk membersihkan rumah orang) dan bagi kategori yang tidak bekerja (peserta yang tidak mempunyai sebarang pekerjaan dan sedang menunggu untuk mendapat pekerjaan).

Bagi taraf perkahwinan pula, seramai 32 orang peserta adalah mereka yang sudah berkahwin. Bagi jawatan dalam komuniti pula, seramai 12 orang peserta adalah mereka yang terdiri daripada penduduk kampung negeri Sabah.

Bagi taraf pendidikan pula, kebanyakan peserta mempunyai pendidikan yang bertaraf PMR/SRP/LCE/SPM/MCE/Sijil Kemahiran (mempunyai pelajaran) bagi negeri Sabah (26 orang). Bagi tempoh bermastautin di tempat tersebut untuk Sabah (21 orang) adalah mereka yang sudah menetap antara 20 hingga 40 tahun. Terakhir adalah keterlibatan peserta dengan program yang dianjurkan oleh komuniti iaitu 14 orang peserta di negeri Sabah yang melaporkan keterlibatan mereka dalam program-program atau aktiviti-aktiviti yang dianjurkan dalam komuniti.

Jadual 1 Ciri-ciri demografi responden

Ciri-ciri	Kategori	Peserta Sabah
Jantina	Lelaki	20
	Perempuan	15
Umur	21-40	13
	41-60	16
	61-80	6
Bangsa	Melayu /Melayu Sarawak	3
	Cina	1
	Bajau	9
	Bumiputera lain	22
Agama	Islam	35
Pekerjaan	Sendiri /tidak bekerja	25
	Kerajaan	6
	Swasta	4
Taraf perkahwinan	Berkahwin	32
	Bujang	3
Jawatan dalam komuniti	Pengerusi /Ketua kampung/AJK	12
	Belia	6
	Penduduk kampung	17
Taraf Pendidikan	Tidak Bersekolah/Sekolah rendah	5
	PMR/SRP/LCE/SPM/MCE/Sijil	26
	Kemahiran	2
	STPM/DIPLOMA	2
Mastautin (tahun)	Ijazah	
	20 tahun-40 tahun	21
	41 ke atas	14
Keterlibatan dalam Program	AADK	11
	Komuniti	14
	Tiada Terlibat	10

Jadual 2 menunjukkan tiga tema yang terhasil daripada soalan mengenai kesedaran komuniti berkenaan penyalahgunaan dadah memberi masalah kepada komuniti yang mana menunjukkan bahawa seramai 29 orang peserta (63.0 peratus) komuniti di negeri Sabah mengatakan kesan penyalahgunaan dadah di tempat mereka terjadinya kejadian jenayah yang berleluasa, diikuti dengan masalah sosial sebanyak 15 peserta (32.7 peratus) dan tiada masalah yang berlaku seramai dua peserta (4.3 peratus). Faktor dua peserta di Sabah mengatakan tiada apa-apa masalah yang wujud disebabkan oleh penyalahgunaan dadah di tempat mereka adalah kerana mengikut data demografi, terdapat seramai 10 orang peserta di Sabah tidak pernah melibatkan diri dalam mana-mana program yang dianjurkan menjadikan mereka tidak berminat untuk mengetahui apa-apa jua perkara berkaitan dunia luar. Sikap individu yang tidak mahu melibatkan diri ini yang mendorong jawapan tersebut terhasil.

Jadual 2 Kesan penyalahgunaan dadah kepada komuniti

Skala	Peserta Sabah (35 orang)	N
Jenayah	1,2,4,5,6,8,9,10,11,12,13,14,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,27,28,31,32,33,34,35	29
Masalah sosial	1,2,3,7,11,15,21,22,24,25,26,27,31,33,34	15
Tiada masalah	29,30	2

Jadual 3 menunjukkan empat tema yang terhasil daripada soalan mengenai usaha yang perlu dijalankan untuk mengatasi masalah penyalahgunaan dadah dalam komuniti iaitu program publisiti, kerjasama, tindakan dan tiada usaha. Bagi negeri Sabah, komuniti mereka mengatakan bahawa usaha yang paling utama dalam mengatasi masalah penyalahgunaan dadah ialah kerjasama iaitu seramai 19 orang peserta (48.7 peratus), sembilan orang peserta (23.1 peratus) pula mengatakan perlunya tindakan, lapan peserta (20.5 peratus) mengatakan tiada usaha dan diikuti perlunya program publisiti seramai tiga orang peserta (7.7 peratus). Walau bagaimanapun, jumlah peserta yang tertinggi bagi komuniti di negeri ini dilihat mengatakan pentingnya kerjasama dalam usaha komuniti untuk mengatasi masalah penyalahgunaan dadah.

Jadual 3 Usaha mengatasi masalah dadah dalam komuniti

Skala	Peserta Sabah (35 orang)	N
Program publisiti	2,4,6	3
Kerjasama	1,2,3,4,7,8,9,10,12,13,14,16,17,18,19,20,21,24,31	19
Tindakan	5,8,11,15,18,23,26,28, 34	9
Tiada usaha	22,25,27,29,30,32,33,35	8

Jadual 4 menunjukkan empat tema yang terhasil daripada soalan mengenai sumber komuniti untuk mengatasi masalah penyalahgunaan dadah dalam komuniti yang mana menunjukkan bahawa kedua-dua negeri mempunyai perbezaan dapatan. Empat tema tersebut ialah pemimpin masyarakat, AADK, polis dan juga tiada sumber yang mana peserta tidak mengetahui mana-mana sumber untuk mendapat pertolongan atau membuat aduan. Seramai 22 orang peserta iaitu 46.8 peratus dari komuniti negeri Sabah mengatakan sumber komuniti yang paling penting dalam usaha mengatasi masalah penyalahgunaan dadah ialah pemimpin masyarakat, diikuti pihak AADK seramai 11 orang peserta (23.4 peratus), pihak polis seramai tujuh orang peserta (14.9 peratus) dan tiada sumber untuk atasi masalah penyalahgunaan dadah seramai tujuh orang peserta (14.9 peratus).

Jadual 4 Sumber komuniti atasi masalah penyalahgunaan dadah

Skala	Peserta Sabah (35 orang)	N
Pemimpin Masyarakat	3,4,5,6,9,11,13,14,15,16,17,19,20,21,23, 24,25,26,27,30,31,33,	22
AADK	1,2,11,14,17,18,20,21,22,29,31	11
Polis	1,2,5,6,8,14,18	7
Tiada Sumber	7,10,12,28,32,34,36	7

Jadual 5 menunjukkan tiga tema yang terhasil daripada soalan mengenai ciri-ciri individu salah guna dadah yang diketahui oleh peserta, iaitu yang pertama dari bentuk fizikal, kedua ialah melalui tingkah laku seseorang dan yang ketiga ialah apabila terjadinya jenayah di sekitar kawasan mereka.

Jadual 5 Ciri-ciri individu salah guna dadah yang diketahui

Skala	Peserta Sabah (35 orang)	N
Fizikal	1,2,3, 8,9, 11,12, 13, 14,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,28,29, 30,31,33,34	26
Tingkah laku	1,3,4,5,6,7,9,10,11,15,16,17,19,20, 24,25,26,27,30,32,33,35	22
Jenayah	26	1

Jadual 5 juga menunjukkan bahawa ciri fizikal adalah perkara paling utama yang dilihat untuk mengenal pasti seseorang itu sebagai penagih dadah. Hal ini dapat dilihat dengan hasil dapatan tertinggi iaitu seramai 26 orang peserta (74.3 peratus) dari komuniti negeri Sabah. Satu dapatan dari peserta negeri Sabah mengatakan bahawa jenayah yang berlaku merupakan faktor yang dilihat untuk mengenal pasti seseorang itu sebagai penagih dadah.

Jadual 6 menunjukkan lima tema yang terhasil berkenaan halangan yang wujud dalam komuniti dalam usaha membanteras dadah. Antara tema yang terhasil ialah sikap komuniti, isu pengedar yang wujud, isu penguatkuasaan undang-undang, tiada halangan dan juga tiada program yang dijalankan. Seramai 22 orang peserta iaitu 55 peratus dari komuniti negeri Sabah mengatakan bahawa sikap adalah halangan utama yang wujud dalam usaha membanteras masalah penyalahgunaan dadah bagi kedua-dua negeri ini. Seramai dua orang peserta (5 peratus) dari komuniti negeri Sabah dan tiga orang peserta (11.2 peratus) pula mengatakan bahawa tiada program yang dibuat sebagai halangan yang wujud dalam komuniti mereka.

Jadual 6 Halangan yang wujud dalam komuniti untuk banteras dadah

Skala	Peserta Sabah (35 orang)	N
Tiada halangan	1,4,13,26,29,30,35	7
Sikap	2,4,6,7,9,10,11,12,13,14,15,16,19,20,21,22,23,24,27,28, 31,32	22
Isu Pengedar	3,5,11,17,25	5
Isu Penguatkuasaan	8,12,20,33	4
Tiada Program	18,34	2

Jadual 7 menunjukkan tiga tahap kesedaran komuniti di Sabah iaitu pada tahap rendah, sederhana dan tinggi. Dapatan hasil menunjukkan bahawa negeri Sabah mempunyai tahap kesedaran komuniti di tahap sederhana berkenaan penyalahgunaan dadah di kawasan mereka iaitu 71.4 peratus responden di Sabah. Ia dapat dikukuhkan dengan Jadual 6 mengenai halangan yang terdapat dalam membanteras masalah penyalahgunaan dadah di negeri Sabah mengatakan sikap masyarakat sekeliling yang tidak mengambil tahu, tidak mahu melibatkan diri dalam program yang dianjurkan oleh badan yang berkaitan. Selain itu, komuniti di Sabah dan Sarawak mempunyai tahap kesedaran yang sederhana apabila ahli komuniti (peserta) di Sabah mengatakan sumber terpenting yang bertanggungjawab dalam membanteras masalah penyalahgunaan dadah ialah pihak polis. Kebanyakan peserta mengatakan bahawa pemimpin masyarakat adalah yang bertanggungjawab sebagai sumber dalam komuniti yang boleh mereka gunakan untuk mengatasi masalah penyalahgunaan dadah di tempat mereka. Dapatan ini menjadi bukti bahawa komuniti di negeri Sabah meletakkan tanggungjawab kepada orang lain dalam membanteras penyalahgunaan dadah di tempat mereka. Hal ini boleh menjadi bukti kepada mengapa tahap kesedaran bagi negeri ini berada di tahap sederhana.

Jadual 7 Tahap kesedaran komuniti

Skala	Peserta Sabah (35 orang)	N
Rendah	2,19,25,30	4
Sederhana	3,4,5,6,7,10,11,12,13,14,15,16,17,18,20,21,24,27,28,29,31,32,33, 34,35	25
Tinggi	1,8,9,22,23,26	6

PERBINCANGAN KESEDARAN MASYARAKAT SABAH

Penyalahgunaan dadah telah membawa banyak masalah kepada komuniti, kes jenayah bagi di Sabah. Komuniti mempunyai kesedaran yang sederhana tinggi lantas sedikit sebanyak berupaya mengenal pasti bahawa penyalahgunaan dadah membawa banyak kemudaratan. Justeru, ia patut dibanteras. Kepekaan terhadap kemudaratan akibat penyalahgunaan dadah adalah satu petanda bahawa Program Pemberdayaupaya Komuniti telah berjaya membawa manfaat kepada Sabah.

Program Pemberdayaupaya Komuniti telah berjaya membawa kepekaan dan kesedaran tinggi komuniti tentang peranan mereka untuk mengatasi masalah penyalahgunaan dadah. Komuniti perlu bekerjasama dengan pelbagai agensi pencegahan seperti AADK, polis, Jawatankuasa Keselamatan Kampung, pasukan RELA dan lain-lain seperti kata pepatah, ‘bagai aur dengan tebing, saling bantu-membantu antara satu sama lain.’

Komuniti tidak menggunakan sumber komuniti seperti pemimpin bagi membanteras penyalahgunaan dadah tetapi bergantung pada AADK bagi di Sabah. Dari perspektif berbeza, AADK Sabah telah memainkan peranan mereka sehingga entiti sebagai agen pembanteras dadah dikenali dan diiktiraf oleh komuniti di Sabah. Penambahbaikan terhadap Program Pemberdayaupaya Komuniti perlu dilakukan agar komuniti faham dan berupaya menggunakan sumber mereka sendiri apabila diperlukan. Pemimpin komuniti pula perlu didedahkan dengan program pencegahan secara khusus, matlamat program pencegahan dan bagaimana program tersebut boleh dilaksanakan dan disampaikan oleh pemimpin kepada komuniti secara berkesan (Agensi Antidadah Kebangsaan Kementerian Dalam Negeri, 2016). Hal ini selaras dengan dapatan Rosniza Aznie *et al.* (2018), iaitu kesedaran masyarakat berkenaan sesuatu perkara amat penting kerana tanpa kesedaran, penyalahgunaan dadah akan berterusan menjadi wabak kronik dan akhirnya sukar diubati.

Program Pemberdayaupaya Komuniti telah berjaya membawa kepekaan dan kesedaran tinggi komuniti tentang tindakan sewajarnya yang mesti mereka laksanakan apabila berhadapan dengan aktiviti penagihan itu sendiri. Walau bagaimanapun, penambahbaikan kepada peranan Program Pemberdayaupaya Komuniti perlu dilakukan memandangkan wujudnya sebilangan besar yang melarikan diri apabila berhadapan dengan situasi ini. Pihak AADK boleh mempelbagaikan program temu-seru pendidikan kepada ahli komuniti dengan memfokuskan secara khusus kepada program pencegahan, matlamat pencegahan dan bagaimana ia boleh dilaksanakan oleh ahli komuniti (Agensi Antidadah Kebangsaan Kementerian Dalam Negeri, 2016). Komuniti perlu menghayati slogan ‘komuniti kita tanggungjawab kita’ dan jika ahli tidak bertindak bijak, maka kemudaratan akan berterusan.

Program Pemberdayaupaya Komuniti telah berjaya membawa kepekaan dan kesedaran tinggi komuniti tentang rasa tanggungjawab untuk membanteras penyalahgunaan dadah dalam komuniti mereka. Usaha oleh ahli komuniti untuk menangani penyalahgunaan dadah dibuktikan dengan dapatan bahawa pemimpin setempat dan ahli komuniti yang mesti digerakkan untuk membanteras penyalahgunaan dadah di Sabah.

Program Pemberdayaupaya Komuniti telah berjaya membawa kesedaran kepada komuniti tentang strategi untuk membantu penagih. Strategi yang dipilih oleh komuniti ialah dengan i) memohon kerjasama AADK/ Pemimpin komuniti serta ii) mencadangkan penagih untuk mengikuti program pencegahan. Program Pemberdayaupaya Komuniti boleh ditambah baik dengan mengintegrasikan peranan media massa dengan memberi publisiti meluas mengenai program pencegahan dan rawatan yang disediakan oleh kerajaan dan badan bukan kerajaan. AADK melalui Bahagian Rawatan Perubatan dan Pemulihan telah menyediakan rawatan pemulihan yang komprehensif melalui pendekatan pemulihan dalam institusi dan pemulihan dalam komuniti. Pendekatan bersifat holistik, dengan penekanan kepada program psikososial, rawatan perubatan dan latihan kemahiran dan kerjaya (misalnya CCVC) serta kerohanian dan keagamaan.

Ahli komuniti Sabah menyatakan halangan sikap ahli komuniti sendiri menyebabkan program pencegahan tidak berjalan dengan sewajarnya. Ahli mengakui bahawa halangan utama adalah datang daripada diri mereka sendiri. Sikap tidak peduli, tanggapan jangan terlibat nanti akan diancam, bukan isu besar dan bukan tugas kita adalah berlawanan dengan slogan kempen Perangi Dadah Habis-Habisan iaitu 'komuniti kita tanggungjawab kita'. Program Pemberdayaupaya Komuniti di Sabah telah berjaya meningkatkan keupayaan komuniti untuk menganalisis persekitaran dan mengenal pasti masalah dan isu dalam komuniti namun apa yang paling penting bagaimana program ini adalah dapat menggerakkan komuniti mengubah sikap negatif kepada sikap lebih memberi manfaat. Oleh itu, strategi berstruktur perlu dilaksanakan oleh AADK supaya komuniti dapat dididik dan memperbaiki sikap 'kami mengambil berat masalah ini dan kami kena bertindak untuk mengatasinya'.

KESIMPULAN

Hasil kajian menunjukkan bahawa penglibatan komuniti di Sabah dalam program berkaitan penyalahgunaan dadah adalah masih berada di tahap sederhana. Penglibatan komuniti adalah penting dalam memastikan sesuatu program yang dijalankan berkesan. Oleh itu, badan-badan berkaitan dalam mencegah aktiviti penyalahgunaan dadah perlu memastikan program yang dijalankan oleh mereka lebih dapat menarik kehadiran lebih ramai komuniti setempat khususnya dalam memastikan setiap program yang dianjurkan berjaya dan dapat mencapai matlamatnya.

Oleh yang demikian, sumber daya sedia ada dalam komuniti tidak akan bermakna, dalam usaha untuk meningkatkan kualiti hidup dan membanteras masalah penyalahgunaan dadah ini, tanpa sokongan dan penglibatan komuniti setempat. Dapat disimpulkan bahawa kesedaran terhadap penglibatan komuniti dalam penyalahgunaan dadah amatlah penting yang mana ia dilihat sebagai satu faktor dalam usaha untuk mencapai negara “Malaysia Bebas Dadah”.

RUJUKAN

- Agensi Antidadah Kebangsaan. (2009). *Komuniti bebas dadah - mencegah lebih baik dari mengubati*. Putrajaya: Reka Partnership Sdn. Bhd.
- Agensi Antidadah Kebangsaan. (2016). *Maklumat dadah 2016*. Kajang: Percetakan Nasional Malaysia Berhad.
- Choo, M., Lunkapis, G. & Ann Anton. (2017). Penglibatan komuniti dalam melestarikan sungai melalui Program Penambaihan Stock Udang Galah: Kajian kes di Sungai Petagas, Sabah. *Journal of Borneo-Kalimantan*, 3 (2).
- Creswell, J.W. (2008). *Educational research*. New Jersey: Pearson.
- Ferris, M., Holm-Hansen, C., & Kelly, L.M. (2011). Assessing community needs and readiness: A toolkit for working with communities on ATOD prevention.
- Kaihin, R., Kasatpibal, N., Chitreechuer, J., & Grimes, R.M. (2014). Effect of an empowerment intervention on antiretroviral drug adherence in Thai youth. *Behavioral Medicine*, 41 (4), 186-194.
- Kebangsaan, P. B. (2009). *Mengenal dadah : Rawatan, pencegahan & undang-undang*. Putrajaya: Percetakan Nasional Malaysia Berhad.
- Kebangsaan, P. P. (2016). *Pendidikan pencegahan dadah panduan ibubapa, guru, majikan, komuniti dan media*. Kajang: SR Express (M) Sdn Bhd.
- Kettle, K. C., & Saul, L. (2006). 2nd Ed. guidelines for managing the integration of culture into development programmes, SEAMEO-SPAFA, Bangkok.

- Mahyuddin bin Arsaf *et al.* (2009). *Penyalahgunaan dadah di kalangan pelajar: Satu kajian di Pusat Serenti Tiang Dua, Melaka.*
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education.* San Francisco: Jossey-Bass.
- Minkler, M. (June 2005). Community-based research partnership: Challenges and opportunities. *Journal of Urban Health, 82* (2), ii3-ii112.
- National Institute of Drug Abuse. (1997). *Community readiness for drug abuse prevention: Issues, tips and tool.* Rockville, MD: US Department of Health and Human Services.
- Rokiah Kusumapradja, Y. K. (2016). The development of campus community empowerment model in drug abuse prevention behavior. *Forum Ilmiah, 13*, 121-130.
- Rosniza Aznie Che Rose, Zainor Nizam Zainal Abidin & Rosmiza Mohd Zainol. (2018). Kesedaran komuniti terhadap pengurusan kebersihan dalam kawasan perkampungan homestay di Daerah Temerloh. *Malaysia Journal of Society and Space, 14* (1), 158-174.
- Schaps, E.G. *et al.* (1981). A review of 127 drug abuse prevention program evaluations. *Journal of Drug Issues, 11* (a), 17-43.
- Taib, A. G. (2005). *Bersama perangi dadah.* Kuala Lumpur: Penerbitan Sri Kenanga Sdn. Bhd.
- Tosun, C. (2006). Expected nature of community participation in tourism development. *Tourism Management, 27* (3), 493-504.
- Zarina Othman & Mohamad Daud Druis. (2015). Ancaman sindiket dadah terhadap juvenil di Malaysia. *Geografica: Malaysia Journal of Society and Space, 11* (1), 62-72.